

P. MARUNA, »M«, bakropis u boji

sjemenište i magistrat. God. 1720. pozvan je da gradi lučka skladišta u Trstu i Rijeci. Očuvao se njegov nacrt za utvrdu u Kastvu, a pripisuje mu se projekt gradskih vrata u Kastvu (1731).

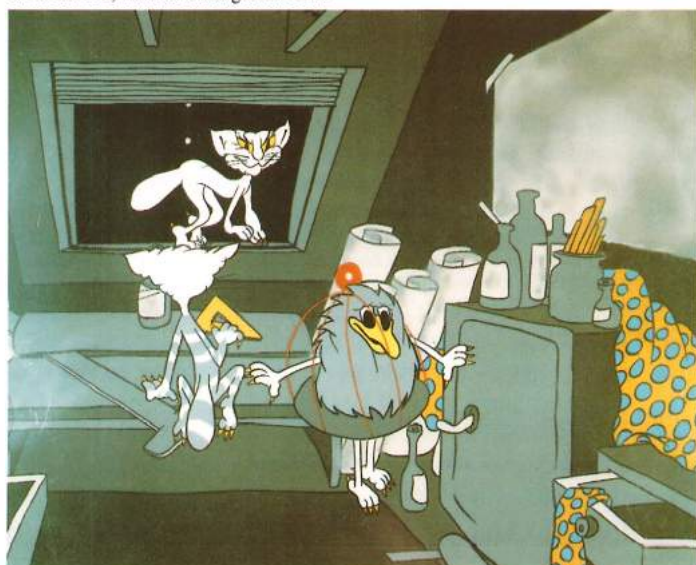
LIT.: Horvat – Matejčić – Prijatelj, Barok.

MARTON, Ranko, slikar i oblikovatelj (Zagreb, 1. IV. 1946). Diplomirao psihologiju i sociologiju na Filozofskome fakultetu u Zagrebu. Bavi se oblikovanjem i izumima igračaka za djecu predškolske dobi. Slikati je započeo 1968. Njegovo je slikarstvo na granici između urbane naive i pop-arta. Slika akrilikom na platnu, snažnim koloritom, pažljivim rasporedom elemenata, ostvarujući obojenim plohama privid kolaža – kružnih, rešetkastih ili simetričnih kompozicija (Zagreb, 1991; *Sastanak u lobbyu*, 1987–93; *Svijet*, 1993). – Samostalno izlagao u Zagrebu (1981, 1987, 1990, 1993) i Portorožu (1985).

LIT.: *Marton-program* (katalog), Zagreb 1990. – V. Gracin-Čuić, Ranko Marton (katalog), Zagreb 1993. V. G. Č.

MARULIĆ, Marko, književnik (Split, 1450 – 1524). U svojoj je oporuci zabilježio da je ispisivao i ilustrirao biblijske motive. Vjerojatno je drvorezima ukrao i drugo izdanje svojega tiskanoga spjeva *Judita* (1522), jer se u jednomu od drvoreza čita slovo M. Na izrazito slikarski karakter pojedinih opisa u *Juditi*, upozorio je P. Skok. M. je obilazio arheol. ostatke Salone. Sastavio je zbirku starih natpisa (*In epigrammata priscorum com-*

J. MARUŠIĆ, kadar iz crtanog filma *Tamo*



mentarius), u kojoj ima natpisa i iz naših gradova (Pula, Umag, Nin, Trogir) a posebno mjesto zauzimaju natpisi iz Salone (*Inscriptiones repartae Salonis*, rukopis u Vatikanskoj biblioteci).

LIT.: F. Radić, Marulić kao hrvatski arheolog, u: Izvještaj o djelovanju Hrvatskog starinarskog društva u Kninu, 1901. – C. Fisković, Umjetnički obrt u XV. i XVI. st. u Splitu, Zbornik Marka Marulića, Zagreb 1950. – P. Skok, O stilu Marulićeve »Judite«, ibid. – C. Fisković, Marko Marulić Pečenić i njegov likovni krug, u knjizi: Baština starih hrvatskih pisaca, Split 1978. – Isti, O Marulićevoj slikanju, Prilozi – Dalmacija, 1986–87. – N. Bezić-Božanić, Prilog poznavanju umjetničkih uveza Marulićevih knjiga u Splitu, Mogućnosti, 1991, 11–12. N. B. B.

MARUN, Lujo (Stjepan), arheolog (Skradin, 10. XII. 1857 – Knin, 15. I. 1939). Kao franjevac službovao u Drnišu; 1881. počeo rekonstruirati Petrovo polje a 1885. istražuje Kapitul i Biskupiju kraj Knina. Svojim je iskapanjima dao temelj starohrv. arheologiji. God. 1887. osniva u Kninu »Kninsko starinarsko društvo« (od 1893. »Hrvatsko starinarsko društvo«); tu je 1893. otvorio Prvi muzej hrvatskih spomenika. God. 1895. pokreće časopis »Starohrvatska prosvjeta«. Također iskapa na Kapitolu, u Biskupiji, Orlicu, na Ceceli kraj Drniša, Ždranju, Žažviću kraj Bribira i dr. Na njegov su poticaj pokrenuta iskapanja Burnuma, Podgrađa (Asseria) i Bribira.

BIBL.: Bilješke kroz starinarske izkopine u kninskoj okolici od 1885–1890, VjHAD, 1890. i 1891; Starohrvatsko groblje sa crkvom sv. Spasa u Cetini, SHP, 1895. i 1896; Plohezeze sarkofaga našaste med ruševinama bazilike na rimokatoličkom groblju u Biskupiji (sa K. Patschom), ibid., 1895; Starohrvatska bazilika u Žažviću u bibrirskoj županiji, ibid., 1896; Dvije nadpisne uspome u hrvatskom kralju Zvonimiru, ibid., 1897; Arheološki prilozi o religiji poganskih Hrvata, ibid., 1897; O najznamenitijim starohrvatskim grobovima na groblju otkrivene biskupske bazilike S. Marije u Biskupiji kod Knina, ibid., 1898; Popis naušnica »Prvog muzeja hrvatskih spomenika« u Kninu, ibid., 1899, 1900. i 1901; Ruševine crkve sv. Luke na Uzdolju kod Knina sa pisanom uspomenom hrvatskoga kneza Mutimira, ibid., 1927.

LIT.: S. Gunjača, Rad osnivača Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika i utemeljitelja Starohrvatske prosvjete (povodom stogodišnjice rođenja fra Luge Maruna 1857–1957), SHP, 1957. – K. Jurišić, Fra Lujo Marun, osnivač starohrvatske arheologije, Split 1979. – D. Jelovina, Lujo Marun – utemeljitelj Hrvatskog arheološkog društva, u knjizi: Arheološka istraživanja u Zagrebu i njegovoj okolici, Zagreb 1981. N. B. B.

MARUNA, Pero, slikar (Jasenice, 25. VII. 1938). Studirao 1961–64. na Akademiji u argentinskoj Córdoba (Ernesto Farina) te na Akademiji San Fernando u Madridu gdje je i diplomirao 1968. Potom živi i djeluje u Málaga, a od 1982. u Aranjuezu kraj Madrida. Radi crteže u crnoj tinti (*Luka*, 1962; *Bez naziva*, 1964) i grafičke cikluse u raskošnim bojama (*Abeceda*, 1987/88). Virtuoznim crtežom, često filigranskim, stvara nadstvaran svijet geometrijskih i organskih oblika. Njegovi su noviji radovi istodobno figurativni, apstraktni i konceptualni. Izlaže od 1961. u Argentini (Córdoba), Španjolskoj (Málaga, Madrid, Toledo i dr.) i Švicarskoj (Lausanne).

LIT.: T. Maroević, Pero Maruna, Kontura, 1993, 13.

V. Fo.

MARUSINAC → SOLIN

MARUŠEVEC, selo Z od Varaždina. Župna crkva Sv. Jurja iz 1482. s gotičkim poligonalnim svetištem (uz koje je sakristija) pregrađena je dva puta te sada ima tri broda, bočnu kapelu i zvonik (1745) pred glavnim pročeljem. U njoj se nalazi nadgrobna ploča Baltazara Vragovića iz XVII. st., crkveno posude iz XVII–XVIII. st. i pacifikal (1669). Na župnome je dvoru grb plemićke obitelji Vragovića. Njihov je grb (iz 1618) i na maruševčkom dvorcu koji je nakon Vragovića promijenio više vlasnika (među ostalima i Patačići); A. Schlippenbach ga je dao pregraditi u duhu historicizma. – U kapeli u nedalekom Druškovcu čuvaju se ciborij iz XVII. st. te kaleži iz 1664. i 1706.

LIT.: G. Szabo, Spomenici kotara Ivanec, VjHAD, 1915–19, str. 64–65. – A. Horvat, Između gotike i baroka, Zagreb 1975. – M. Obad Šćitaroci, Dvorci i perivoji Hrvatskoga zagorja, Zagreb 1991. A. Ht.

MARUŠEVSKI, Olga, povjesničarka umjetnosti (Popovača, 17. IX. 1922). Diplomirala 1957. i doktorirala disertacijom o Isi Kršnjavome 1986. u Zagrebu. Radila u Gliptoteci JAZU i Jugoslavenskome leksikografskom zavodu. Istražuje umjetnost XIX. st. u Hrvatskoj.

BIBL.: Likovni elementi u tipografskoj opremi periodičke štampe u Hrvatskoj, u zborniku: Počeci štampe jugoslavenskih naroda, Beograd 1969; Kršnjavi i Bollé, ŽU, 1978, 26–27; Dva poglavlja u povijesti Društva umjetnosti, Bulletin JAZU, 1979, 2; Povodom izložbe Minhenske škole, ibid., 1980, 1; Maksimir, ibid., 1980, 2; Izidor Kršnjavi i »dnevnik« njegove borbe za profesuru, Radovi OPU, 1981, 7; Tomislav Krizman za naš umjetnički obrt, Bulletin JAZU, 1982, 2; Kulturni i prosvjetni program Ise Kršnjavoga na zidovima palače u Opatičkoj 10, Iz starog i novog Zagreba, VI, Zagreb 1984; Oton Iveković kao kritičar, Anali Galerije Antun Augustinić, 1985, 5; Iso Kršnjavi kao graditelj, Zagreb 1986; Katedrala u vremenu i prostoru, ŽU, 1987, 41–42; Od Manduševca do Trga Republike, Zagreb 1987; Devetnaesto stoljeće na dvjema izložbama u Münchenu, Bulletin JAZU, 1988, 1; Suvremenost oblika u obnovi sakralnih objekata, Peristil, 1988–89, 31–32; Preuređenje franjevačkog samostana u

Križevcima u grčkokatoličku biskupsku rezidenciju, Radovi IPU, 1990, 14; Maksimir (sa Sanjom Jurković), Zagreb 1992; Školski forum Ise Kršnjavog, Zagreb 1992; Bazilika Srca Isusova u Zagrebu, u zborniku: Isusovci u Hrvata, Zagreb 1992; Sadržaj i iskazi života hrvatskog društva u 17. i 18. stoljeću, u katalogu: Od svagdana do blagdana, Zagreb 1993. R.

MARUŠIĆ, Branko, arheolog (Planina kraj Rijeke, 8. X. 1926 — Pula, 7. I. 1991). Diplomirao na Filozofskome fakultetu u Ljubljani, gdje i doktorira 1976 (*Istarska grupa spomenika sakralne arhitekture s upisanom apsidom*). Od 1948. radi u Arheološkom muzeju Istre u Puli; 1972 — 83. honorarni voditelj katedre za arheologiju ranoga sr. vijeka na Filozofskome fakultetu u Ljubljani. Istražuje kasnoant., ranokršč. i srednjovj. spomenike i arheol. nalazišta u Istri. Vodio brojna arheol. iskapanja (Pula, Dvigrad, Betika kraj Barbarige, Frančini kraj Pazina, Mejica kod Buzeta, Brijuni). BIBL.: *Slavensko-avarski napadi na Istru u svjetlu arheološke građe*, Peristil, 1957, 2; *Stenska slika v cerkvi sv. Foške pri Peroju*, ZUZ (Ljubljana), 1959, 5 — 6; *Istra u ranom srednjem vijeku*, Pula 1960; *Kasnoantička i bizantska Pula*, Pula 1967; *Nekropole VII i VIII stoljeća u Istri*, Arheološki vestnik (Ljubljana), 1967; *Kompleks bazilike sv. Sofije u Dvogradu*, Histria archaeologica, 1971, 2; *Istarska grupa spomenika sakralne arhitekture s upisanom apsidom*, ibid., 1974, 1 — 2; *Contributo alla conoscenza dei monumenti storico-artistici di Castrum Vallis e del suo territorio*, Arti del Centro di ricerche storiche Rovigno, 1983, 13; *Starohrvatska nekropola u Žminju*, Pula 1987. R.

MARUŠIĆ, Joško, autor crtanih filmova i karikaturist (Split, 27. III. 1952). Završio studij arhitekture u Zagrebu 1975. Crtač, animator i redatelj u »Zagreb-filmu« od 1976. Realizirao dva kratka crno-bijela filma (*Iznutra i izvana*, *Perpetuo*) te duže crtane filmove u boji *Riblje oko* (1980), *Neboder* (1981), *Tamo* (1985), *Lice straha* (1986) i *Okrenut će vjetar* (1990). Nagrađen na festivalima u Zagrebu, Annecyju, Beogradu, Tampereu, Oberhausenu, Miamiu, Lilleu i Melbourneu. Bavi se ilustriranjem knjiga, stripom i karikaturnom. Objavio knjigu karikatura *Koze, vuči i magarci* (1981). R.

MARUŽINI, zaselak između Kanfanara i Svetvinčenta u Istri. Jednobrodna, predromanička crkva Sv. Marije Snježne ima upisanu apsidu kojoj je konha konstruirana nad ugaonim trompama. U crkvi su ostaci fresaka. Na zidovima je nađeno nekoliko spolija pleterne skulpture iz IX — XI. st.

LIT.: B. Fučić, Sv. Marija »od Sniga« u Maružinima, Bulletin IAZU, 1964, 3.

MASCARELLI, Bruno, slikar (Sarajevo, 12. VII. 1926). Studirao na Akademijama u Beogradu i Zagrebu. Živio je u Rovinju (jedan je od osnivača tzv. rovinjske škole i grupe »Valdibora«; posljednjih godina živi i radi u Parizu. Slika kompozicije simboličnih sadržaja i intenzivne kromatske ljestvice; izvodi radove u javnim prostorima (murali). — Samostalno izlagao u Rovinju, Beogradu, Opatiji, Milanu, Parizu, Zagrebu i Rijeci. R.

MASKA, obrazina, krabulja, naprava obično u obliku ljudskoga obraza, grotesknih crta; izrađuje se od drva, kovine, kože, krzna, kore drveća, lika,



A. MASLE, *Nevjesta*. Zagreb, Moderna galerija

kartona i svih vrsta tkanina. Upotreba maske potekla je iz nakane da se izazove strahopoštovanje, užas ili smijeh. U vezi je s ritusom, teatrom i — kao dekorativni element — s lik. umjetnostima.

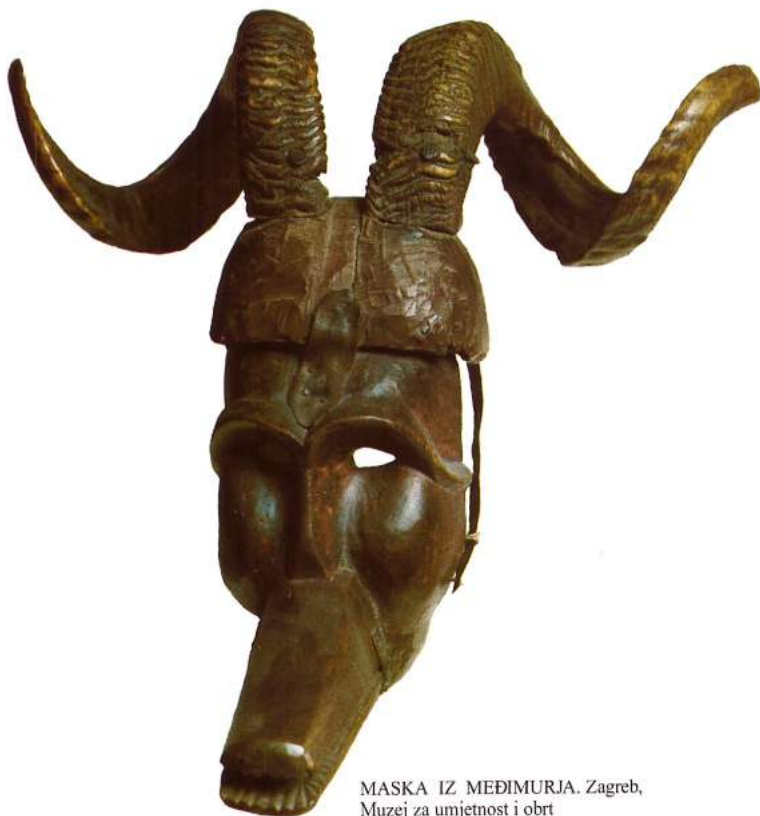
M. je pradávnoga podrijetla; pojavljuje se u vezi s prvotnim predodžbama o višim silama, o kojima ovise plodna žetva i dobar lov, te postaje rekvizit kod kulturnih obreda (totemizam, animalizam, inicijacija), radi zaštite od nesreće, uroka, zlih duhova i sl. Postoje maske za razne prigode: posmrtno, kultne, ratničke. Tradicijske maske, kao ostatak pradávnih običaja, upotrebljavaju se kod nekih narodnih običaja u božićno doba i u doba poklada. Od sr. vijeka nosi se maska za karnevalskih ophoda; lice se prekriva krinkom od platna, svile ili baršuna. Takva se krinka održala kod tzv. maskiranih ili krabuljanih plesova (Opatija, Cavtat). Tradicijskim maskama može se maskirati samo lice ili prurušavati cijeli izvođač. U Hrvatskoj su poznati *jurjaši* (*Juraj, Đuro, zelenjak*), *zvončari* (Kastav u Istri), *mesopust*, *karneval*, *vučari* (Lika, S Dalmacija), *betlehemari*; u Baranji i Bačkoj *buše* (*strašne buše, lipe buše*).

U lik. umjetnostima m. je kao dekorativni element poznata već u doba antike: grč. *gorgoneion* (odrubljena glava Gorgone) imao je svrhu zaštite od uroka, a aplicirao se na štitovima, arhitravima i vazama. M. se pojavljuje u srednjovj. minijaturnom slikarstvu i u plastici kao ukras kapitela, imposta, konzola i zaglavlja kamena. U doba gotike obično je obrubljena vijencem od lišća. Renesansa uvodi po ant. uzoru faunsku masku i maskaron, koji je osobito čest u dekoraciji baroka.

Maske primitivnih plemena Afrike, dijelom i Oceanije, s naglašenom grotesknošću, utjecale su poč. XX. st. na neke eur. ekspresioniste, slikare i kipare, a odrazio se i kod fovista i kubista. Kod hrv. se umjetnika motiv maske pojavljuje u djelima E. Buktenice, I. Generalića, I. Lovrenčića, I. Lackovića-Croate i drugih.

LIT.: I. Schneider-Lengyel, *Die Welt der Maske*, 1934. — A. Cervellati, *Storia delle maschere*, Bologna 1954. — N. Kuret, *Problèmes de typologie du masque populaire en Europe*, Actes de la conférence européenne de folklore, Bruxelles 1967. — M. Gavazzi, *Le masque en Yougoslavie*, u knjizi: *Le masque dans la tradition européenne*, Binche 1975. R.

MASLE, Antun, slikar (Orašac kraj Dubrovnika, 1. IX. 1919 — Dubrovnik, 20. VIII. 1967). Počeo slikati u krugu oko K. Strajnića u



MASKA IZ MEĐIMURJA. Zagreb, Muzej za umjetnost i obrt